

**Modern information and innovative technologies in teaching
Ukrainian as a foreign language**

**Сучасні інформаційні та інноваційні технології в навчанні
української мови як іноземної**

Arkhyenko L. M.

*Candidate of philological sciences, associate professor, associate
professor of the department of Ukrainian studies and language
training of foreign citizens*

*Semyon Kuznets Kharkiv National University of Economics,
Kharkiv, Ukraine*

Архипенко Л.М.

*кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри
українознавства і мовної підготовки іноземних громадян*

*Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

Європейський вибір України, розширення й зміцнення міжнародних економічних зв'язків, глобалізація, яка пронизує всі сфери нашого життя сприяють виникненню нових проблем у практиці викладання мовознавчих дисциплін. Стає очевидною необхідність використання нових підходів при навчанні іноземної мови студентів, адже головне прагнення людей – розуміти один одного. Нові завдання, які постають перед викладачами в процесі навчання, полягають у тому, щоб не тільки дати студентам знання, а й забезпечити формування та розвиток у них творчого мислення, умінь і навичок самостійної роботи. Вирішенню таких завдань, безумовно, сприятиме використання Інформаційних технологій та інноваційних педагогічних методів. Практичний досвід доводить, що інноваційні методи уможливають отримання

потрібного результату більш швидкими темпами. Використання різноманітних методів і прийомів активного навчання спонукає студентів до власне навчально-пізнавальної діяльності, що дозволяє створити атмосферу мотивованого, творчого навчання й одночасно вирішувати цілий комплекс навчальних, виховних, розвивальних завдань. Сучасна система освіти повинна активізувати інноваційний і креативний потенціали студентів. Досягнення цієї мети можливе завдяки вдалому поєднанню традиційних й інноваційних технологій навчання.

Вивчаючи відомі інноваційні освітні технології, застосовувані в процесі викладання іноземних мов, ми здійснили аналіз наукових досліджень, який виявив існування різних класифікацій інноваційних освітніх технологій. Одні класифікації досить широкі, інші – вузькі. Узагальнивши результати аналізу інноваційних технологій, представлених різними авторами, урахувавши їхню специфіку та особливості, пропонуємо виділяти наступні групи інноваційних технологій, кожна з яких включає кілька методів: 1) інтенсивні технології; 2) технології аналізу ситуацій для активного навчання; 3) «мозкові штурми»; 4) евристичні техніки інтенсивного генерування ідей; 5) комплексні технології активного навчання; 6) ігрові інтерактивні технології; 7) рольові ігри; 8) технології роботи з групою; 9) імітаційні ігри [1, с. 128].

Розглянемо найбільш популярні інноваційні методи. Так, під час навчання іноземних мов широко використовують метод проєктів: студент самостійно планує, створює, захищає свій проєкт, тобто активно включається в процес комунікативної діяльності. Навчальний проєкт – це комплекс пошукових, дослідницьких, розрахункових, графічних та інших видів роботи, які виконуються студентами самостійно з метою практичного або теоретичного рішення певної проблеми. Проєктний метод допомагає розвивати мовні, мовленнєві та інтелектуальні здібності, зацікавленість вивченням мови, потребу в самоосвіті. Результат передбачає досягнення комунікативної компетенції, тобто певного рівня мовних, країнознавчих, соціокультурних знань, комунікативних умінь і мовленнєвих навичок, які уможливають здійснення

іншомовного спілкування. Метод проектів дозволяє реалізувати не тільки освітні завдання, а й соціокультурні, виховні, завдання гуманізації освітнього процесу. Рольові та ділові ігри так само посідають важливе місце в процесі викладання іноземної мови. Вони застосовуються як засіб розвитку усного мовлення й підвищення мотивації студентів до вивчення іноземної мови. Існують різні типології рольових і ділових ігор. За змістом їх поділяємо на соціально-побутові та професійні. За характером взаємодії студентів і викладача – на контрольовані, помірно-контрольовані, сценарні й вільні. За тривалістю рольові та ділові ігри можуть бути короткочасними й тривалими. У навчанні іноземної мови в університетах значна увага приділяється професійним тривалим діловим іграм, а їхнє використання в навчальному процесі – важлива умова забезпечення якості іншомовної підготовки.

Дискусія є однією з найбільш ефективних технологій групової взаємодії, яка має особливими можливостями в навчанні, розвитку та вихованні майбутнього фахівця. У світовому педагогічному досвіді набули поширення такі форми дискусії: круглий стіл, «естафета», засідання експертної групи («панельна дискусія»), форум, симпозіум, дебати, «мозковий штурм». Поєднання різноманітних видів дискусії в педагогічному арсеналі викладача дозволяє зробити процес навчання цікавим, насиченим для студентів не тільки новими відкриттями в дисципліні, яка вивчається, у професії та житті, а й відкриттям нового в собі й у інших.

Метод конкретних ситуацій представляє спеціальну методику навчання, яка полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій) для спільного аналізу, обговорення чи вироблення рішень студентами за певним розділом навчальної дисципліни. Робота з «кейсами» передбачає аналіз чи вирішення конкретних ситуацій за певним сценарієм, який включає й самостійну роботу студента, і «мозковий штурм» у межах малої групи, і публічний виступ з поданням і захистом передбачуваного рішення. Цей метод є ефективним для аналізу іншомовного дискурсу й формування уявлень про реальне функціонування української мови.

Сучасний етап існування й розвитку світової спільноти характеризується зростанням темпів старіння інформації в різних сферах людської діяльності, а також збільшенням темпів інтеграційних процесів у багатьох галузях знань. Такі обставини, звичайно ж, викликають необхідність формувати готовність до набуття, відновлення й розширення знань, суттєво змінюючи характер самої педагогічної діяльності. Професійна компетентність – одна із найважливіших якостей сучасного фахівця, до розуміння якої в умовах модернізації освітнього процесу інтерес значно підвищився. Зокрема, у ситуації світової пандемії COVID-19 та в умовах воєнного стану в Україні, зумовленого широкомасштабним вторгненням росії, якому вже дев'ять місяців героїчно протистоїть незламна українська нація, виборюючи свободу й територіальну цілісність своєї держави, актуальним постало питання формування професійної компетенції засобами інтернет-технологій у режимі онлайн. Для завдань, пов'язаних з навчанням, використовують два формати онлайн зв'язку: webinar (або on-line семінар) webcast (веб-конференція). Розрізняють їх за ступенем інтерактивності: у вебінарі, як і на звичайному семінарі, є можливість взаємодіяти з лектором: виконувати його завдання, відповідати на його питання і ставити свої. На веб-конференції більшу частину говорить спікер. Після завершення заходу залишається запис, який також можна використовувати з метою навчання; фактично це готовий продукт. Вебінар – це «віртуальний» семінар, організований за допомогою Інтернет-технологій. У ньому є всі переваги традиційного семінару, крім можливості «кулуарного» спілкування між учасниками, а також «живого» спілкування між ними й доповідачем. Це, мабуть, єдині істотні недоліки вебінарів. Переваг значно більше: витрати на організацію вебінарів істотно нижчі; висока доступність для «відвідування» слухачами (не потрібно користуватися транспортом і витратити час на дорогу); значна економія часу на організацію; зручність для «відвідувачів» (сприйняття інформації в звичній обстановці, без сторонніх шумів тощо); інтерактивна взаємодія між доповідачем і «відвідувачами», а також «відвідувачів» між собою.

Можливості мультимедійних навчальних програм з кожним роком розширюються, збагачуючи навчальне середовище яскравою й динамічною наочністю. Як зазначають І. Горобець та Г. Маковська, використання комп'ютерних технологій при вивченні іноземної мови відкриває доступ до нових джерел інформації, підвищує мотивацію студентів до отримання та обробки професійної інформації іноземною мовою, підвищує ефективність самостійної роботи, дає нові можливості для творчості, надбання та закріплення професійних навиків, дозволяють реалізувати якісно нові форми та методи навчання іноземної мови професійного спрямування [2, с. 58]. Говорячи про методичні переваги навчання іноземної мови за допомогою мультимедійних технологій, слід зазначити, що цей метод має більший ступінь інтерактивного навчання, дає можливість обирати темп та рівень завдань, покращує швидкість засвоєння граматичних конструкцій та накопичення словникового запасу.

Інформатизація освіти — один з найважливіших механізмів, що забезпечує основні напрямки модернізації системи навчання. Сучасні інформаційні технології відкривають перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Змінюється сама парадигма освіти. Велика роль надається методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним і змішаним освітнім програмам. Змішані системи навчання (blended learning) поєднують традиційні методи навчання із застосуванням інформаційних і комунікаційних технологій. Таке поєднання традиційного та дистанційного навчання надає можливість використовувати переваги обох форм навчання. Основна відмінність змішаної освіти від традиційної системи навчання полягає в активному використанні технологій для пошуку матеріалу з метою здобуття нових знань, а також у поєднанні різних підходів і способів подачі матеріалу, використанні різноманітних видів діяльності. Таким чином, персоналізовані інформаційно-комунікаційні технології стають повноцінною частиною освітнього процесу.

У Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця для ефективного управління самостійною роботою студентів в

інформаційно-навчальному середовищі ще в 2009 році в комп'ютерній мережі університету створено сайт персональних навчальних систем (ПНС). Сьогодні в освітньому процесі університету активно функціонують понад 1500 ПНС, а загальна середньодобова відвідуваність сягає 18000 користувачів. Метою впровадження персональних навчальних систем (ПНС) в ХНЕУ ім. С. Кузнеця є забезпечення якості освіти шляхом змістового наповнення освітнього середовища, забезпечення однакового доступу учасників навчального процесу до якісних навчальних і методичних матеріалів незалежно від місця їх проживання та форми навчання, створення умов для персоналізації навчання, використання інформаційно-комунікаційних технологій. Призначення персональних навчальних систем:

- розвиток інформаційно-освітнього середовища університету, що полягає у створенні умов, які забезпечують якість самостійного навчання студентів через застосування системи електронних курсів, засобів та ресурсів, що сприяють структуруванню, представленню, збереженню та передачі змісту освіти; побудові системи зв'язку між учасниками освітнього процесу;

- оптимізація освітнього процесу з урахуванням використання комплексу електронних курсів, засобів і ресурсів, що дає змогу автоматизувати формування навчально-методичного забезпечення, здійснювати організацію, регулювання та контроль самостійної роботи студентів як складової освітнього процесу;

- організаційно-методична підтримка самостійної роботи студентів, що полягає у розробленні методичних, дидактичних, інструктивних матеріалів, їх структуруванні та викладенні таким чином, що самостійна робота студентів стає цілеспрямованою, послідовною, керованою та дає їм змогу формувати, закріплювати, поглиблювати й систематизувати здобуті під час аудиторних занять знання та вміння, здійснювати самопідготовку й самоконтроль опанування навчальної дисципліни;

- створення умов для персоналізації та індивідуалізації навчання студентів, що передбачає можливість студентам будувати власну траєкторію

навчання з урахуванням індивідуальних особливостей, особистих якостей, освітніх потреб і мотивів, рівня особистих прагнень до результатів навчання [3].

Отже, розглянуті вище технології засвідчують, що педагогічну майстерність необхідно постійно вдосконалювати, а для підготовки фахівців у своїй практичній діяльності активно використовувати різні їх поєднання. Інформаційні та інноваційні технології навчання урізноманітнюють й істотно збагачують викладання університетських дисциплін, зокрема мовознавчих, а монотонна робота доповнюється інтелектуальним творчим пошуком, у процесі якого формується особистість нового типу, активна й цілеспрямована, орієнтована на постійну самоосвіту й розвиток.

Література:

1. Архипенко Л.М. Про інноваційні технології в процесі навчання української мови як іноземної. Проблеми і перспективи мовної підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти: збірник наукових статей за матеріалами XVI Міжнародної науково-практичної конференції. Харків: Видавництво Іванченка І.С., 2021. С. 126-130

2. Горобець І.А., Маковська Г.Я. Інноваційні технології у викладанні іноземної мови професійного спрямування. Молодий вчений. № 3.2 (55.2), 2018. С. 56-59

3. Методичне забезпечення розробки персональних навчальних систем. Навчально-методичний посібник. Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017.
<https://cdn.hneu.edu.ua/ebook/metod-zabez/index.html>